

NOTAT

Miljøministeriet
Departementet

Rent drikkevand
og sikker kemi
J.nr. 2021-11816
Ref. LALOR
Den 9. september 2021

Miljøministeriets bemærkninger til henvendelse fra DANVA, Danske Vandværker og Danmarks Naturfredningsforening

Baggrund

I et åbent brev¹ til statsministeren, miljøministeren, Folketingets Miljø- og Fødevareudvalg og formændene for Folketingets partier af d. 11 august 2020 skriver de to brancheorganisationer for de almene vandforsyninger Danske Vandværker og DANVA, samt Danmarks Naturfredningsforening, at over halvdelen af drikkevandet indeholder pesticidrester, og de foreslår på den baggrund, at der i vandforsyningernes indvindingsområder etableres grundvandsparker, hvor der ikke må anvendes pesticider og andre forurenende stoffer. Dette notat er udarbejdet med henblik på, at belyse udviklingen i fund af rester fra pesticider og forslaget om grundvandsparker.

Grundvandets tilstand

Der er i de senere år set en stigning af grundvandsindtag i grundvandsovervågning (GRUMO), hvor der konstateret pesticider eller nedbrydningsprodukter herfra. I 2016² blev der konstateret pesticidrester i ca. 35 % af de undersøgte indtag i GRUMO. I 2019³ var dette tal 58 %.

Siden 2016 er grundvandet blevet undersøgt for flere pesticidstoffer end tidligere. Det er særligt tre nye stoffer der er fundet i meget stor udbredelse i grundvandet: desphenyl-chloridazon (DPC), methyl-desphenyl-chloridazon (MDPC) og N,N-dimethylsulfamid (DMS). DPC og MDPC er metabolitter fra det samme aktivstof, chloridazon. DMS kan være metabolit af de to stoffer tolylfluamid og dichlorfluamid.

Midler med chloridazon blev udfaset i 1996⁴. Tolylfluamid³ var godkendt til bekæmpelse af svampesygdomme i frugt- og bærproduktion i perioden 1973-2007 samt en mindre anvendelse i tomater og prydeplanter. Tolylfluamid har været forbudt som aktivstof i EU siden 31. maj 2011. Tolylfluamid har desuden haft en række biocidanvendelser såsom træbeskyttelse, men der er i dag ingen godkendte produkter med tolylfluamid i Danmark.

Moderstofferne til DPC, MDPC og DMS må derfor ikke længere at anvendes som pesticider i Danmark. Det er dog svært at sige noget om udviklingen af stofferne i grundvandet, da man ikke har data på DPC og MDPC før 2017 og DMS før 2018, og dermed ikke har lange tidsserier at forholde sig til. Med de to

¹ <https://www.danva.dk/media/7779/brev-akut-behov-for-samlet-plan-til-sikring-af-vores-drikkevand.pdf>

² <https://www.geus.dk/media/7921/grundvand1989-2016-endelig-momslag.pdf>

³ <https://www.geus.dk/Media/2/1/Grundvandsoverv%C3%A5gning%201989-2019.pdf>

⁴ <https://www2.mst.dk/Udgiv/publikationer/2021/06/978-87-7038-322-6.pdf>

første gennemførte massescreeninger og de kommende to massescreeninger kommer der et styrket grundlag for at kunne vurdere eksisterende kontrol- og overvågningsaktiviteter.

Udpegning af drikkevandsressourcer

Danske Vandværker, DANVA og Danmarks Naturfredningsforening foreslår, at etableringen af grundvandsparker sker med udgangspunkt i vandværkernes og kommunernes eksisterende viden om sårbare indvindingsområder.

Miljøministeren udpeger årligt drikkevandsressourcerne i bekendtgørelsen om udpegning af drikkevandsressourcer. Heri udpeges:

- områder med drikkevandsinteresser (OD)
- områder med særlige drikkevandinteresser (OSD)
- indvindingsoplande uden for OSD
- områder inden for OSD og indvindingsoplande uden for OSD der er følsomme over for forureningen kaldes indsatsområder (IO). Inden for IO udpeges nitratfølsomme indsatsområder (NFI) og sprøjtemiddelfølsomme indsatsområder (SFI)
- boringsnære beskyttelsesområder (BNBO)

Inden for indsatsområderne (IO) skal kommunerne jf. vandforsyningsloven, udarbejde indsatsplaner. Inden for BNBO må der jf. Miljøbeskyttelsesloven ikke etableres nye vaskepladser, ske opblanding eller påfyldning af pesticider eller vask af materiel der har været anvendt til udbring af pesticider. Jf. BNBO-bekendtgørelse, skal kommunerne gennemgå BNBO med henblik på at risikovurdere dem i forhold til behovet for indsatser til beskyttelse mod fare for forurening fra erhvervsmæssig anvendelse af pesticider. BNBO-bekendtgørelsen trådte i kraft i december 2019. Kommunerne har frem til udgangen af 2022 til at risikovurdere BNBO og foretage indsatser.

Indsatsområder udpeges på baggrund af arealanvendelsen og forureningstruslen og den naturlige beskyttelse af vandressourcen. Det vil sige, at staten først foretager en vurdering af, hvilke arealer der kan være sårbare over for pesticidanvendelse eller over for nitrat. På nuværende tidspunkt er der kun udpeget sprøjtemiddelfølsomme indsatsområder på sandjorder. Kommunerne skal udarbejde indsatsplaner for de udpegede IO. Indsatser beskrevet i indsatsplaner sker dermed på baggrund af konkrete vurderinger af sårbarheden i afgrænset geografiske områder og behovet for tiltag til beskyttelse.

Grundvandsparker

Danske Vandværker, DANVA og Danmarks Naturfredningsforening foreslår, at der inden for vandforsyningernes indvindingsområder oprettes grundvandsparker. MST har opgjort, at der inden for indvindingsoplande til almene vandforsyninger er samlet 470.000 ha (4.700 km²) landbrugsjorder. 168.000 ha af disse landbrugsjorder er udpeget som indsatsområde og er derfor allerede omfattet, eller vil blive omfattet, af indsatsplaner. Hertil er ca. 10.000 ha landbrugsjord udpeget som BNBO, hvoraf nogle overlapper med indsatsområder.

Aftaler om dyrkningsrestriktioner vurderes i henvendelsen at skulle ske på et frivilligt grundlag. Dette er tilsvarende reglerne for statslig skovrejsning, der forudsætter, der er indgået en frivillig aftale med lodsejer.

Hvis dyrkningsrestriktioner gennemføres ved påbud i kraft af de eksisterende regler i Miljøbeskyttelsesloven, er det at sidestille med ekspropriation⁵.

Danske Vandværker, DANVA og Danmarks Naturfredningsforening vurderer, at grundvandsparkerne vil koste 7-10 mia. kr. at etablere. SF har tidligere vurderet, at grundvandsparkerne vil koste ca. 8. mia. kr.

Grundvandsparker som frivillige indsatser på arealer, der bruges eller planlægges at blive brugt til drikkevandsindvinding, vil være at sammenligne med den eksisterende ordning for statslig skovrejsning, hvor kommuner, vandforsyninger og Naturstyrelsen finansierer projekterne i fællesskab.

⁵ Det fremgår af forarbejderne til miljøbeskyttelseslovens § 26 a, at et konkret indgreb i visse tilfælde kan være så indgribende, at der er tale om ekspropriation i grundlovens forstand. Ud fra en billighedstragtning indførte man i loven, at indgreb efter § 26 a altid skulle udløse fuldstændig erstatning. På denne baggrund anføres det i forarbejderne at beslutningerne om indgreb efter § 26 a under alle omstændigheder opfylder kravene i grundlovens § 73 og det derfor ikke vil være nødvendigt i hvert enkelt tilfælde at afgøre, om der måtte være tale om ekspropriation i grundlovens forstand.